

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מנח – מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך, רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפשא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפשא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרשא תביר טפשא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרשא תביר טפשא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרשא טפשא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרשא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.1 ויקרא בחקתי כו,ג

ויקרא בחקתי כו,י:

וְאֶכְלְתֶם יִשְׁן נִישָׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ הַיּוֹצֵאוֹ:

יִשְׁן – זקף-גדול, [תורה שלמה [קא] בבלי בבא בתרא צא,ב] ... ואע"פ שהישן טפי מעלי (מעולה הרבה) יוציאואהו מפני החדש שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן שכבר נתיישן.

- טט – זקף-גדול בתפקיד שתיים מול אחד, כגון הישן טיבו בדרגה 1 והחדש יעלה עליו וטיבו יהיה בדרגה 2.

ויקרא בחקתי כו,יג:

אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהַיְוֵה לֶחֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: {פ}

אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כמו בפרשת ציצת ושניהם בהקשר של יציאת מצרים, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו פעל גאולת מצרים וכך יהיה בגאולה העתידה ע"י הקב"ה בעצמו, [תורה תמימה [נט] בבלי מגילה יא,א] ... כי אני ה' א-לקיכם – לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם.

וזאת גם ההבטחה ב-ויקרא בחקתי כו,מד:

וְאִרְאֶה-זֶמַּת בְּהַיּוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם לֹא-מְאַסְתֶּם וְלֹא-נִעַלְתֶּם לְכָל-הָעַמִּים לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא בחקתי כו,כה – כו:

[כה] וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל-עַרְיִכֶם וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

[תורה שלמה [קנד] בבלי שבת לג,א] – נֶקֶם-בְּרִית... בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם בעון עינוי הדין ועיות הדין וקלקול הדין ובטול תורה וגו'... (כו,מג) יַעַן וּבִינְעוּן בְּמִשְׁפַּטֵי מְאֹסוֹ (הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל),

- ב-[כה] וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב – רביעי, אפשר מרמז לארבע סיבות לנאמר בהמשך נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית (א) בעון עינוי הדין; (ב) ועיות הדין; (ג) וקלקול הדין; (ד) ובטול תורה.

[כו] בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם

וְאִפְּי עֶשֶׂר נָשִׁים לְחֶמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לְחֶמְכֶם בַּמִּשְׁקֶל וְאֶכְלְתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: {ס}

בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם – מונח זרקא סגול וְאִפְּי – תלישא-גדולה –

לימוד אלפניו ולאחריו ע"פ [הזוהר] פתח אליהו ... אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינין עשר ספירין לאנהגא בהון עלמיין וגו' בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם – מונח זרקא סגול, כעין גורע/או מוסיף מהענין על הענין שהוא בין היתר שתי קבוצות של עשר ספירות (דעיגולים ודיושר) וצירופים בתוך כל קבוצה המרומזות במלים ובטעמי עֶשֶׂר נָשִׁים לְחֶמְכֶם – מונח מהפך פשטא, (מונח עשוי לרמז לרובי סדרות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן) בהם נברא העולם ובהם הוא מונהג.

בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם – מונח זרקא סגול, תבנית זאת היא כתבנית מונח זרקא סגול הראשון בתורה בר' א,ד "ויעש א-לקים את-הרקיע" ומרמז לענין בריאת העולם, וגם כתבנית "והיה לכם לצצית" שאף הוא בין היתר מרמז לבריאת העולם.

אדם הוא חלתו של עולם שנברא בכעין קמיצה (תה' קלטה) אַחֲזוּר וְקָרַם צִרְתָּנִי וְהִשֵּׁת עָלַי כַּפְּכָה: ובני ישראל כממשיכי אדם

הראשון מצווים להפריש חלה וזה קשר אחד בין דרך הסוד להסבר ההלכתי הבא. סוגיית העושה עיסה לחלקה בבצק

[שולחן ערוך יורה דעה סימן שכו]

[סעיף א] שתי עיסות שיש בשתייהן שיעור החייב בחלה, ואין באחת מהן כשיעור, ונגעו זו בזו אן ונשכו זו את זו, א אם היו של שנים, אפילו הם ממין אחד, ב פטורים מן החלה, ב] שסתם שנים מקפידים. ואם ידוע שאינם מקפידים על עירוב העיסות, הרי אלו מצטרפות. וגו'

[סעיף ב] נתחם ד שעשה עיסה לעשותה שאור (א) לחלקה, חייבת בחלה, ו] שאם לא תמכר יעשנה פת. ה אבל (שאר אדם) <ב> העושה עיסה (ב) לחלקה בבצק, פטורה.

[ש"ך יורה דעה סימן שכו ס"ק ה] אבל שאר אדם העושה עיסה לחלקה בבצק – לאנשים הרבה שלא יהא באחת מהן שיעור חלה פטורה אבל אין דעתו לחלק בצק אע"פ שדעתו לחלקה אחר אפייה חייבת:

בסיוע הרב י"מ רושצקי הי"ו: ה"ש"ך עוסק ביהיד, ויש לומר שכל שכן אם הם שותפים בבצק ובפרט כשכל אחד הביא את הבצק מביתו ומערבים הבצק עד שנעשה שיעור של הפרשת חלה, ואופים ביחד, ודעתם לקחת כל אחד את חלקו אחר האפיה ולא מקפידים לקחת חלקם מבצקם דווקא, אז יפרישו חלה בברכה לזכות כל המשתתפים. מקורות: שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן מב, לקט העומר פרק יב הערה א.

ונסביר הפסוק (ויקרא בחקתי כו,כו) לדעת המחייבים בחלה

בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטַּה-לֶחֶם – מונח זרקא סגול, כעין מוסיף/או כעין גורע מהענין על הענין. כאן מניח עיסה שאין בה שיעור לחלה ומוסיף עיסות של אחרים שאין בכל אחת שיעור לחלה, וְאִפְּי – תלשא, בתפקיד אלפניו שנאסף שיעור בצק החייב הפרשת חלה, וְאִפְּי – תלשא, בתפקיד לאחריה שתולש מחיצת בעלות – שלא מקפידים לקחת את העיסה שלהם, ומערבן לעיסה אחת. ואו וְאִפְּי – תלשא בתפקיד בעל בחינה נעלה זו ברכת הפרשת חלה, ובתפקיד תולש גורע מהעיסה – מפריש חלה בברכה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סוקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **הגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **הגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיטע) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה.

ואותן נשים צדקניות שבפסוק גם בנסיבות הקשות של התוכחה, היו עריבות זו לזו ולא הקפידו על עיסתם דווקא, לכן זכו למצוות הפרשת חלה בברכה למרות שלכל אחת לא היה שיעור לעצמה.

ויקרא בחקתי כו, לד:

[לד] אִז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתֶּיהָ כִּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתָּם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם
אִז תִּשְׁכַּח הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שִׁבְתֶּיהָ:

[לה] כִּל יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁכַּח

אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁכַחַת בְּשִׁבְתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ:

[לד] אִז – תלישא-קטנה תרצה הארץ את-שבתייה - קדמא ואזלא רביע ...

- **(כו, לה) אִז – תלישא-קטנה ... כו, לה לא-שכחתה** - תביר, תבנית טעמים תלישא-קטנה ... תביר רמז לחישוב חשבונני, אותו מחשב רש"י להיות שבעים שנה של גלות בבל שהן כנגד ע' שנות שהארץ לא שבתה. חוסר השביתה מורכב מסדרת שנות השמיטה שלא קיימו ומסידרת שנות יובל שלא קיימו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום.

(ויקרא בחקתי כו, לה) אִז – מונח אֲשֶׁר לֹא־שָׁכַחַת בְּשִׁבְתֵיכֶם - דרגא תביר טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים המצטרפים ביחד, **אִז – מונח**, מרמז על שתי קבוצות כאלה

פ' רש"י **אִז אֲשֶׁר לֹא־שָׁכַחַת** - שבעים שנה של גלות בבל הן כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משונכסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביהזקאל "ואתה שכב על צדך השמאל" וגו' "וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום" (ד, ד-ו). ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר 'שנות מנשה חמשים וחמש היו' (ראה מ"ב כא, א) - מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתיים שנה, דכתיב "ויעש אשרה כאשר עשה אחאב" (ש, סג), ואחאב מלך עשרים ושתיים שנה, כמו שאמרו באגדת 'חלק' (סנה' קג, א), ושל אמון שתיים (ראה מ"ב לג, כא), ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה, ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות, הרי לארבע מאות שנה - שש ושש וארבע, לשלשים ושש שנה - חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת; זו היתירה שנכנסו בשמיטה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים **(דה"ב לו, כא) צֶדֶד־רָצְתָה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתֹתֶיהָ ... לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה:**

מהכניסה לארץ ישראל ועד חורבן בית ראשון עברו 850 שנה (שהם כמו י"ז יובלות). החלו לספור שמיטין ויובלות מהשנה ה-15 מהכניסה לארץ אחרי כיבוש וחלוקה. מפ' רש"י לפסוק (כו, לה) ומהרמב"ם (הל' שו"פ פ"ה, ה"ג) ומאנצ' תלמודית כב, יובל, טור קכב ע"פ ברייתא ערכין יב, מב משמע שמנו 836 שנה ברצף עד לחרבן בית א. ואף שאחרי גלות עשרת השבטים לא הייתה חובת יובל, לפחות 71 שנה, עד לחזרת כל או רוב עשרת השבטים ע"י ירמיהו, בכל זאת מנו כדי לקדש שמיטות כסדרן אף שאין כל יושבי הארץ עליה. מתוך אותן 836 שנה, 390 שנה (בדילוגין) היו בעון עד גלות ישראל, ועוד 46 שנה (בדילוגין) של עון יהודה עד החרבן (22 ראשונות של מלכות מנשה, ועוד 2 של אמון, ודלג על מלכות יאשיהו, וצירף 23 שנה של מלכות יהוקים, יהויכין וצדקיהו) סה"כ 436 שנה של עון ואי קיום שמיטין ויובלות, נותרו 414 שנה זכות. זה בערך חצי זכות חצי עון, ולכן הסכימו שדוקא שנת שמיטה או יובל נשמרה שיה לסכוי שלא נשמרה. אז במקום לבדוק ברצף היסטורי האם שמיטה ויובל נשמרו, רש"י חישב כאילו יש רצף של עון, והתקבל כי ב-400 שנה יש 64 שמיטין ויובלות, ועוד חמש שמיטין מ-36 שנה בדילוגין של עון יהודה בסה"כ 69 שמיטין ויובלות שלא נשמרו, ושמיטה אחת על חשבון השנה היתירה שנכנסו בשמיטה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים.

ויקרא בחקתי כו, מב:

[מב] וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר: וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר:

תו"כ ... ויצחק לא נאמר זכירה, אלא רואין את עפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח. בעה"ט ... ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור לפני הקב"ה וגו'.

תורה תמימה הערה (נו) כי ענין העקידה נראית לפניו תמיד כש"כ (בר' וירא) ה' יראה, ובדברים שרואים לעינינו לא שייך זכירה וְאֶף – תלישא-קטנה (=טרסא), בתפקיד במחיצת הקב"ה **אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק - קדמא ואזלא, ברית יצחק, היא העקידה נראית לפני הקב"ה תמיד כי אפרו של יצחק כאלו צבור ע"ג המזבח, וטעם טרסא מרמז על כעין מחיצת המזבח, וכעין מחיצת הקב"ה, וקדמא ואזלא מלמד על כעין כלל שתמיד הקב"ה מקדים ורואה עקידת יצחק.**

- **וְאֶף – קדמא** כי הכתוב לא על הסדר, **תו"כ ויק"ר פלו -** למה נאמרו האבות אהורנית? לומר אם אין מעשה ביעקב כדאי הם מעשי יצחק ואם אין מעשה יצחק כדאי הם מעשי אברהם, כדאי הוא מעשה כל אחד ואחד שיתלה כל העולם בגינו
- **אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר** – דרגא תביר טפחא – כעין קבוצת פרטים המצטרפים ביחד, היינו זכות אבות ביחד עבור הבנים, מלמד ששלשת שקולין זה כזה, שרשרת תלות ביחד ולחוד כדאי הוא מעשה כל אחד ואחד שיתלה כל העולם בגינו

ויקרא בחקתי כו, מג – מו:

[מה] וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רְאשֵׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַנּוֹזְמִים לְהִנֹּחַ לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יי:

תורה שלמה [רלט] מדרש חפץ ... הוֹצֵאתִי־אֹתָם אף משה אהרן ומרים **[רמ] לקח טוב להיות להם לא-לקים אני ה'** - ברית הוא לישראל שלא יכפרו בשם הנכבד וגו'

- טט - **הוֹצֵאתִי־אֹתָם** דרשה לקראו **הוֹצֵאתִי־אֹתָם**, הוצאתי בשורוק, אתם - בחיריק, היינו בחינה נעלה המכוון לשם ה'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ...; זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.2 ויקרא בחקתי כז,א

ויקרא בחקתי כז,א - ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא גֵדֵר בְּעַרְפֶּךָ נִפְשֶׁת לְה':

ראה במדבר ו,א-ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְגֵדֵר גֵּדֵר נְזִיר לְהַזְיֵר לְה':

ספרא בחוקותי פרשה ג

(א) **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** מעריכים ואין העכו"ם מעריכים, יכול לא יהו נערכים ת"ל **אִישׁ** דברי ר"מ, א"ר מאיר אחר שהכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט, מפני מה אני אומר נערכים אבל לא מעריכים, שריבה מדת הנערכים ממידת המעריכים, שהרי חרש שוטה וקטן נערכים אבל לא מעריכים. (ב) ר' יהודה אומר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** נערכים ואין העכו"ם נערכים, יכול לא יהו מעריכים ת"ל **אִישׁ**, א"ר יהודה אחר שהכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט, מפני מה אני אומר מעריכים אבל לא נערכים, מפני שריבה מידת המעריכים ממדת הנערכים שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים. (ג) אי בני ישראל יכול אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל **וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אִישׁ** פרט לקטן, או יכול שאני מוציא את הקטן שיש בו הפלייה ת"ל **כִּי יִפְלֵא, כִּי יִפְלֵא**, נאמר כאן **גֵּדֵר** ונאמר להלן (במ' ו,ג) **גֵּדֵר** מה **גֵּדֵר** האמור כאן **כִּי יִפְלֵא** אף **גֵּדֵר** האמור להלן **כִּי יִפְלֵא**, ומה (במ' ו,ג) **גֵּדֵר** האמור להלן בל תאחר לשלמו.

[א] וַיְדַבֵּר ה' – מרכא טפחא **אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר** – מרכא סלוק, כעין רבוי והגבלה. ונראה כי גם כאן מלת **לֵאמֹר** עם טעם סלוק בתפקיד הגבלה עשויים להידרש כעין "לאו אמור", ללמד שבפרשה הבאה למרות לשונה החיובית יש לאו שבמהותו יש מחלוקת: (א) **כִּי יִפְלֵא יִשְׂרָאֵל** מעריכים ואין העכו"ם מעריכים וגו' דברי ר"מ, (ב) ר' יהודה אומר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** נערכים ואין העכו"ם נערכים

דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר

לרבי מאיר יש פחות מעריכים שריבה מדת הנערכים ממידת המעריכים,

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – מונח זקף-קטן, בתפקיד 1 + 2, לרבי מאיר דרוש שלושה נוספים בנערכים בבני ישראל

שהרי חרש שוטה וקטן נערכים אבל לא מעריכים. (ולכן גם עכו"ם רק בנערכים)

דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר

לרבי יהודה יש פחות נערכים שריבה מידת המעריכים ממדת הנערכים

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – מונח זקף-קטן, בתפקיד 2, לרבי יהודה דרוש שני נוספים במעריכים בבני ישראל

שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים. (ולכן גם עכו"ם רק במעריכים)

אִישׁ – זקף-גדול, בתפקיד שתי הלכות באופן אחד והלכה אחת באופן אחר,

לרבי מאיר רק בני ישראל מעריכים (הרי 1) לעומת ובני ישראל ועכו"ם נערכים (הרי 2),

לרבי יהודה בני ישראל ועכו"ם מעריכים (הרי 2) ורק בני ישראל נערכים (הרי 1).

אִישׁ – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, לרבי יהודה המעריכים כולל שלושה איש, טומטום ואנדרוגינוס

מה **גֵּדֵר** האמור כאן (וי' בח' כז,ג) **כִּי יִפְלֵא** אף **גֵּדֵר** האמור להלן (במ' ו,ג) **כִּי יִפְלֵא**,

(וי' בח' כז,ג) **גֵּדֵר** – אתנה, מגביל לנדר של מי שיודע להפלות (יודע למי נודרים) והוא סמוך לאיש היינו ילד בן 12 – 13 שנה וילדה בת

11 – 12 שנה, ופי' **רל"ג ויקרא כז,ב** ... והיה לחושב שיחשוב שלא ינהג זה הדין אלא בגדולים, ולזה אמר אחר כן כי יפליא, רוצה

לומר, שמוצא אשר מדרכו שיפליא, יכנס בחק זאת המצוה.... והנה שערו חכמים (ספ"ב כב), שזה י שלם בכמו שנה אחת קודם היותו

גדול, וזה יהיה כשידור הקטן מעצמו;

(במ' ו,ג) **גֵּדֵר** האמור להלן בל תאחר לשלמו; **גֵּדֵר נְזִיר** – מונח זקף-קטן, אפשר כי המלה יתירה לדרוש ממנה כעין היקש (כעין גזרה

שוה) לחיוב בל תאחר לערכין

דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר

[רש"י עה"ת] ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי. ופירש [שפת"ח] לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו (כעין יצא

להקל ולא להחמיר כ') אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטר מכלום.

ויקרא בחקתי כז,ב: דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא גֵדֵר בְּעַרְפֶּךָ נִפְשֶׁת ה':

אִישׁ – זקף-גדול, שלושה אנשים בנדרים א' גדול ב' הסמוך לאיש, בן 12 – 13, ג' גוי שיודע להפלות:

שישראל שכשיגדל יבוא לכלל **בל-יחל**, הפלאות תלויה בגדלותו, שכשאינו בבל יחל אינו בהפלאה, אבל גוי שאינו ראוי לבוא לכלל **בל-**

יחל, אין הפלאות תלויה בגדלותו.

גדול שאינו יודע להפלות – שאינו יודע לשם מי נדר – אף על פי שבישראל דבריו קיימים, בגוי שאינו יודע להפלות, אין נדריו כלום,

שנתמעט מ'איש כִּי יִפְלֵא האמור בפרשת ערכין, (אנציקלופדיה תלמודית כרך ה, [גוי] טור שח) הכל מודים ש(גויים) נודרים

ונידרים³⁵⁶, שאם אמר דמי עלי או דמי פלוני עלי, נותן כפי נדרו – כמה שהנידר שוה כעבד הנמכר בשוק³⁵⁷ – ואינו נופל ללשכה, שאין

מקבלים מן הגוים נדבה או נדר לחזק את בדיק הבית, משום לא לכם ולנו³⁵⁸, ומה יעשה בהם, יבדוק את הגוי על דעת מי נדר, אם נדר

על דעת ישראל יוציאוהו בי"ד כמה שיראה להם חוץ מבדיק הבית, ואם אמר לשמים נדרתי, יגנוז³⁵⁹. ויש סוברים שנדריהם אינם נגנוזים

אלא הולכים לבדק הבית³⁶⁰. ויש מפרשים נודרים ונידרים שאמרו בקדשי מזבח, אבל קדשי בדיק הבית לר' מאיר שסובר לא לכם ולנו

אינם נודרים³⁶¹.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישי; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיטע) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיוו לנושא אחר בהלכה.

ויקרא בחקתי כז, א - ו:

[א] וידבר ה' אל-משה לאמר: [ב] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערפך נפשת לה: [ג] והנה ערפך הזכר מבין עשרים שנה ועד בן-ששים שנה והנה ערפך חמשים שקל כסף בשקל הקדש: [ד] ואם-נקה הוא והנה ערפך שלשים שקל: [ה] ואם מבין-חמש שנים ועד בן-עשרים שנה והנה ערפך הזכר עשרים שקלים ולנקה עשרת שקלים: [ו] ואם מבין-חדש ועד בן-חמש שנים והנה ערפך הזכר חמשה שקלים כסף ולנקה ערפך שלשית שקלים כסף:

ויקרא בחקתי כז, ז:

ואם מבין-ששים שנה ומעלה אם-זכר והנה ערפך חמשה עשר שקל ולנקה עשרה שקלים:

משנה ערכין פ"ד מ"ד [מ"ד] שנים בנידר כיצד ילד שהעריך את הזקן נותן ערך זקן וזקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד וערכים בנערך כיצד איש שהעריך את האשה נותן ערך אשה ואשה שהעריכה את האיש נותנת ערך איש והערך בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבין חמש ונעשה יותר על בן חמש פחות מבין עשרים ונעשה יותר על בן עשרים נותן כזמן הערך [ה] יום שלשים כלמטה ממנו שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה שנאמר (וי' בחק כז, ז) **ואם מבין-ששים שנה ומעלה אם-זכר** הרי אנו למדים בכולם משנת ששים מה שנת ששים כלמטה ממנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה הן אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל תלמוד לומר (וי' בחק כז, ז) **שנה** (אחרי סיום 60) (וי' בחק כז, ז) **מבין עשרים** (שנה ועד בן-ששים שנה) (תוספת טט **וי' בחק כז, ה**) בין 5 לבין 20 **שנה** לגזרה שוה מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה ממנה (טט **וי' בחק כז, ג**) להחמיר) אף שנה האמורה בשנת חמש (טט **וי' בחק כז, ו**) להקל (וי' בחק כז, ה) להחמיר) ושנת עשרים כלמטה ממנה בין להקל (טט **וי' בחק כז, ה**) בין להחמיר (טט **וי' בחק כז, ג**) **רבי אלעזר אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד:**

ואם - תלישא-גדולה, ללמד שבכתוב **אלפניה** לפני-כן יש לדרוש שיעור (זמן) ומחיצה (נקודת מעבר בין ערכים שונים). אופן דרישת שיעור ומחיצה זאת הוא שיש ללמוד אותו מהפסוק הזה ולהעבירו אל הכתוב בפסוקים לפניו, והלימוד הוא בדרך של היקש המרומו בתבנית טעמי כתוב **אם-זכר והנה ערפך** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד היקש, מקיש משנת 60 אל השנים האחרות המציינות מעבר והכתובות בפסוקים **ויקרא בחקתי כז, א - ו**, כנלמד ב-**משנה מסכת ערכין פ"ד מ"ד** ככולם משנת ששים מה שנת ששים (טט - עד ערב יום הולדתו 61) כלמטה ממנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה ללמד שמספר השנה משמע עד ועד בכלל, ואחרי שעברה שנה זאת נקרא ומעלה.

לרבי אלעזר **ואם** - תלישא-גדולה, הוא כמו רבנן לעיל אבל יש להוסיף בכל נקודת מעבר שיעור של חדש ויום אחד ע"פ הנלמד ב-**בבלי ערכין יח, ב** (טט- כגון בבני לוי) (**במדבר גטו**) חודש ומעלה (**כל-זכר מבין-חדש ומעלה**), מה להלן מבין חודש ויום אחד, אף כאן חודש ויום אחד.

ומקיש - כשם שמוסיף **עוד חדש ויום אחד** אחרי יום ההולדת ה-61 ומחיצה (מעבר בשווי הערך) כך מוסיף בנקודות הזמן האחרות, ההיקש המרומו בתבנית טעמי כתוב **אם-זכר והנה ערפך** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד היקש, מקיש משנת 60 אל השנים האחרות המציינות מעבר והכתובות בפסוקים **ויקרא בחקתי כז, א - ו**, כמאמרו במשנה רבי אלעזר אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד וכן ב- **ספרא בחוקותי פרשה ג (יב)** ר"א אומר מנין לחודש א' ויום אחד החדש הרי הוא כשנת ששים ת"ל ומעלה, נאמר כאן ומעלה ונאמר להלן ומעלה מה ומעלה האמור להלן חדש א' יום אחד אחר החדש, אף כאן חדש א' ויום א' אחר החדש הרי היא כשנת ששים. (**יג**) אין לי אלא לאחר ששים אחר חמש אחר עשרים מנין ודין הוא חייב אחר ששים וחייב אחר חמש ואחד עשרים, מה אחר ששים חדש א' ויום א' אחר החדש הרי הן כשנת ששים אף אחר חמש ואחר עשרים חודש אחד ויום אחד אחר החדש הרי הן כשנת חמש ושנת עשרים.

רבי אלעזר נוקט בתוספת זמן דומה גם בגיל פר **תוספתא פרה (צוקרמאנדל) פ"א הלכה א** פר בן עשרים וארבעה חודש ויום אחד הרי זה פר שלם ור' אלעזר אומר נותנים לו שלשים יום אחר עשרים וארבעה חודש שכל מקום שנו' פר בן בקר בן שתי שנים פר סתם בן שלש שנים ועד בן חמש שנים

ואם - תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור ומחיצה **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק לח** ללמדך ששנתות (סימני מחיצה לערכים) היו השקלים לצורך הערכים, עד כאן למבין חדש, עד כאן למבין ששים, **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק לח** ולמה נחלקו בפסוק לארבעה חלקים, שנאמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים כנגד ארבעה חלקי עירובין שבתורה, אם מבין חדש עד בן חמש ששים, ואם מבין חמש עד בן עשרים שנה, ואם מבין עשרים עד בן ששים שנה, **ואם מבין-ששים שנה ומעלה**, ללמדך ששנתות היו השקלים לצורך הערכים, עד כאן למבין חדש, עד כאן למבין ששים, כדרך שהיה במדות ההיזן, בהיזן היה שנתות עד כאן לאיל, עד כאן לכבש, עד כאן לפזר,

בבלי ערכין יח, ב

אפי' תימא רבי, שקולי משקלי קראי, מכדי כתיב: (**וי' בחק כז, ו**) **מבין-חדש ועד בן-חמש שנים**, תו (**וי' בחק כז, ה**) מבין חמש (ועד בן כ) (טט) - **ואם מבין-חמש שנים ועד בן-עשרים שנה** למה לי? הילכך אישתקלו להו. ר"א אומר: עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד. תניא, ר"א אומר: נאמר כאן למעלה (**וי' בחק כז, ו**) **ומעלה** ונאמר להלן (טט- כגון בבני לוי) (**במדבר גטו**) חודש ומעלה (**כל-זכר מבין-חדש ומעלה**), מה להלן מבין חודש ויום אחד, אף כאן (מבין) חודש ויום אחד.

מבין-ששים שנה ומעלה - קדמא מהפך פשטא, ליבא האפיון שלפניו להודיע שגם אחרי שנת ששים **משנה מסכת ערכין פ"ד מ"ד** הערך (שנתונים הוא כ-) בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבין חמש ונעשה יותר על בן חמש פחות מבין עשרים ונעשה יותר על בן עשרים נותן כזמן הערך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גרוע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **הלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ויקרא בחקתי כו,מד: ואף-גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא-מאסתי ולא-געלתים לכלתם להפך בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם:

ואף-גם-זאת – תלישא-גדולה – מקור, ראש לנחמה והבטחת הגאולה
אולי זאת אחת הסיבות ל- **בהיותם** – גרשיים – יוצא מן הכלל המעיד על הכלל. והענין שבגלות כאילו מרוחקים ועובדים ע"ז, נמצאים בהשפעת השרים שחלק ה' לעמים. **בהיותם בארץ איביהם** – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ואפשר כי כאן על הכלל כולו יצא כי מגלות אחת לומדים לגלויות אחרות שאף במ **לא-מאסתי ולא-געלתים לכלתם להפך בריתי אתם בארץ איביהם** – מונח רביעי בתפקיד לפחות ארבעה גאולות – **ת"י ותרגום ירושלמי** מונים ארבע מלכויות בכל, מדי, יון, אדום, ומוסיפים לסוף יום גוג אף שלא בסדר עד האתנה
כי אני ה' אלהיהם – תביר מרכא טפחא סלוק, **כי** – תביר – ממעט מגבורת המשפט שמיוצג בתואר **אלהיהם** באופן שמשפיע על **אני ה'** – מרכא טפחא, יתור לרבות חיבור בין אני לשמו היינו התעלות שמו יתברך אל עצמותו בזכות המעטת המשפט.
אלהיהם בגוף שלישי יוצא מן הכלל כי רוב מכריע של אזכרות אלקינו מופיע באלקיים – גוף שני המעיד על קרבה.
אלהיהם – סלוק, הגבלת המשפט

ויקרא בחקתי כו,מה: וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני ה':

פסוק זה ממשיך מענין הרחוק בגלות ושמחת הגאולה שפסוק (כו,מד)
לכן **להיות להם לאלהים** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא והחלוקים בהלכותיהם או בקשרם לגבי הנושא. אפשר כי קבוצת הפרטים הם כלל ישראל שומרי התורה והלא שומרים או כפ' שפתי צדיקים ל-(שמ' וארא ו,ד – ה) ע"פ (תנחומא בשלח, א) שהיו כולם רשעים, אנשים פשוטים שצעקו על עול השיעבוד, והיו בני עליה מעטים שצעקו למה לא זכו לשוב לה' קודם שבאה הצרה ועתה צועקים מפני השעבוד, ולכולם ה' מלך – מנהיג, אדון, ודיין, ואפשר שבזכות ברית השבטים (**רש"י**) הכרותה בסיני (**ראב"ע**) **אני ה':** בעבור שמו הגדול שלא יתחלל בגוים ולא למענם (**רמב"ן**) **אני ה':** מרכא סלוק, עצמותו ומהותו מחובר לשמו וגואלם על דרך ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. **הוצאתי אתם** – מקף כרב-מצב בין שהיו ראויים הרבה ובין שהיו ראויים קצת. **הוצאתי אתם** – **טרסא**, כשעור (**שמ' בשלח יג,ח**) **והמשיעם עלו בני-ישראל מארץ מצרים: מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג ... ד"א וחמושים עלו שלא עלו עמהם אחד מחמשה ויש אומרים אחד מחמשים ויש אומרים אחד מחמש מאות. ר' נהיראי אומר העבודה ולא אחד מחמשת אלפים מארץ מצרים** – קדמא אזלא, כעין כלל מלמד שצועקים שעובדים את הבורא ע"י גלות מצרים וע"י כל מיצרים, ולא צועקים מעצמן. **לעיני הגוים** – מונח רביעי, **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג ... ד"א וחמושים עלו מלמד שעלו עמהם גרים ועבדים חמשה** כיצא בהם.
דבר אחר **לעיני הגוים** – מונח רביעי, מונח מלכויות שעבוד כפ' **רמב"ן** וטעם **וזכרתי להם ברית ראשנים** שאזכור להם כן בין בארץ בין בחוצה לארץ בגלות הנרמזת כאן, וכן בכל הדורות. וזה טעם **לעיני הגוים**, כי יעשה להם בעבור שמו הגדול שלא יתחלל בגוים ולא למענם, כי לא עשו תשובה ולא נתכפרו עונותם. וכך אמרו רבותינו (תו"כ פרק ח י), (**כו,מד**) **לא-מאסתי בימי אספסינוס, ולא-געלתים בימי יון, לכלתם להפך בריתי אתם בימי המן, כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג:**

ויקרא בחקתי כו,מו: אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בְּהַר סיני בְּיַד מֹשֶׁה: פ

אבן עזרא אלה החקים והמשפטים, הם הכתובים בפרשת וישמע ואלה המשפטים ופרשת בהר סיני:
אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל, רמז לברית הר סיני כי אחר שנעשה המשכן והיה הכבוד באהל מועד לא עלה משה בהר סיני גם הזכיר הפרשה של הערכין בעבור שנאמרה בהר סיני כי כן כתוב באחרונה כי תחלת ספר (**במ' א,א**) **ויְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּסֹפֵר ויקרא: (י' בח' כו,ד) אלה המצוות אשר צוה ה' את-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:**
אלה – תלישא-גדולה בתפקיד בעל בחינה נעלה, מקור לכל מצות התורה מהר סיני, גם המוזכרים בספרי במדבר ודברים. וכדי לנמק זאת נסביר כך:
נחזור לראש פרשת בהר (**י' בהר כה,א**) **ויְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: רש"י (י' בהר כה,א) בְּהַר סִינַי** – מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנויה בת"כ.

(**י' בהר כה,א**) (**י' בח' כו,מ**) **בְּהַר סִינַי** – מרכא טפחא, יתור לרבות בשני המקראות, מעיד על קרא יתירה ע"פ לימוד בפסוק אחר ב-**בבלי שבת כד-כה** וכאן **שפת"ח (י' בהר כה,א)**. **מכת יתור לשון של בְּהַר סִינַי ...** והא דכתיב לקמן בסוף הספר "אלה המצוות וגוי" (**י' בח' כו,ד**) דמשמע דכל המצות נאמרו מסיני דלמא אכללות של קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה (של קרקעות) לא נשנית שם (טט) – בערבות מואב) אלא ברמיזה שמוט תשמוט (כספים) אם-כן צריך אני לומר שכללותיה ופרטותיה נאמרו כולן מסיני וא"כ למה נאמר כאן **בְּהַר סִינַי** אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמרו למשה שמיני היו כללותיהן ודקדוקיהן. **והרי בנין אב לכל התורה כולה.**
ה' בינו – זקף-קטן זקף-גדול, כעין שני זקף בין שני קיסרים, בתפקיד היקש, בנין אב שפ' **רש"י** ע"פ **תו"כ** וההסבר המורחב ע"י **שפת"ח**.
ה' בינו – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים 26 + 68 = משמען ה' חיי"ם, במתן תורה בהר סיני ה' נתן לנו חיי"ם
אלה החקים והמשפטים והתורות רש"י – **והתורות** – אחת בכתב ואחת בעל-פה מגיד שכולם נתנו למשה מסיני
והתורות – כתיב יחיד קריא בנקוד – רבים, **והמשפטים והתורות** – זרקא סגול בתפקיד מוסף מהענין על הענין, תומך בקריאה ברבים, תוספת התורה שבעל-פה על התורה שבכתב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סוקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טבנה** – **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.4 ייקרא בחקתי כו,א (התשע"ה)

ויקרא בחקתי כו,ג: אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

לקוטי שיחות ח"א האדמו"ר ממ"ש ע' 282 (י' בח' נו,ג), אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ המצוות בכלל נחלקות לשלשה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה מכלילה כאן את כל המצוות תחת הסוג חקים. בכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים עושים לא ע"פ טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד – בקבלת עול. כך גם שאר המצוות – עדות ומשפטים – צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת עול, למרות שהן מובנות ע"פ שכל.

(י' בח' נו,ג) **אם-בְּחַקְתִּי** – טפחא בתפקיד רבוי כהסבר **לקוטי שיחות ח"א האדמו"ר ממ"ש** המצוות בכלל נחלקות לשלשה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה מכלילה כאן את כל המצוות תחת הסוג חקים. **אם-בְּחַקְתִּי** – מקף בתפקיד רב-מצב, כהסבר **לקוטי שיחות ח"א** (א) יש מצוות שהן חקים שעושים אותן שלא ע"פ טעם והבנה, (ב) יש מצוות שהן עדות ומשפטים שהן מובנות ע"פ שכל (יש להן טעם והבנה). **תִלְכוּ** – אתנה מגביל ללמד שכשם שאת החקים מקיימים בקבלת עול כך גם עדות ומשפטים יש לקיים מתוך קבלת עול, למרות שהן מובנות ע"פ שכל.

אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ – טפחא אתנה כטעמי "שמע ישראל" – אם מקבלים שמצוות התורה הם כולם חקים א-לקיים, בין אם יש להם גם נימוק שכלי ובין אם אין להם, אז מקבלים עול מלכות שמים.

ויקרא בחקתי כו,ד: וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהָ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ:

וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם

שפת אמת ויקרא פרשת בחקותי שנה תרמא ... וזה עיקר הברכה **וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם** כו' תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה כמ"ש רש"י אפי' אילני סרק עתידין לעשות פירות.

וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם – מרכא טפחא, ע"פ **שפת אמת** יתור לרבות תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה

תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 117 גִשְׁמֵיכֶם הוא לשון גשמיות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמיות לבני ישראל – **בְּעֵתָם**, רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם – מרכא טפחא, יתור לרבות שפע גשמיות על הגשמים, וזה מוגבל בטעם אתנה של **בְּעֵתָם** שהשפע הזה יהיה רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל, ואז ע"פ **שפת אמת תרמ"א וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם** – מרכא טפחא, היתור לרבות יהיה תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה.

ויקרא בחקתי כו,ה:

וְהִשִּׁינִי לְכֶם לַיִשׁ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁינֵנִי אֶת-זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעֵי וְיִשְׁבַּתֶּם לְבָטַח בְּאַרְצְכֶם:

וְהִשִּׁינִי לְכֶם לַיִשׁ אֶת-בְּצִיר – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל,

רלב"ג (ה) ויהיה להם מרובי התבואות, עד שדיש הקציר יתמיד עד הבציר, והבציר יתמיד עד עת הזרע. ואכלתם לחמכם לשובע – רוצה לומר, שהלחם הראוי לכם למוזן – תאכלוהו לשובע, כי רבוי הטובות ישיביע לאדם קודם מלוי כרסו מהם. ולזה תמצא שבעת החסרון יאכל הרבה ולא ישבע. **וישבתם לבטח בארצכם** – רוצה לומר, שלא תפחדו מהעמים שיוזקו בהם תבואותיכם ועבודת הארץ, אבל תבטחו שיתן השם יתעלה הטוב, וארצכם תתן יבולה מצד עוצם דבקות השגחת השם יתעלה בכס, בראותכם תמיד הגעת אלו הדברים בארצכם על הטוב שבאופנים; ולזה לא תיראו. והמשל, כי מי שהורגל לבא בארצו אלו הנוזקים, יירא מאד בראותו העננים החשוכים מאד סביב עת הקציר, שיפול כרד וישחיתו תבואתו. **רלב"ג לכתחילה** יהיה להם מרובי התבואות, **ובפועל** רבוי הטובות ישיביע לאדם קודם מלוי כרסו מהם

לקוטי שיחות חלק לו, ע' 81 אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן – על פסוק (כו,ד) הקשה האברבנאל: מדוע השכר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שכר גשמי, והרי עיקר שלמות השכר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית?

... אם השכר על לימוד התורה לשמה היה רק שיוזכה למעלות רוחניות וענינים נעלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השכר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שכר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעים לו טובות גשמיות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ובמצוות ... אזי נראה וניכר ... שהתורה והמצוות היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

לכתחילה תסבור ששכר עמל בתורה ובמצוות הוא שכר רוחני בלבד, **ובפועל** כאשר התורה והמצוות היא כל מהותו וחיותו, העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

ויקרא בחקתי כו,ה:

וְהִבְאִיתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עֲרִיכֶם

וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

תורה שלמה [קנד] בבלי שבת לגא – **נִקְמַת בְּרִית** ... **בְּשִׁבְרֵי לְכֶם מִטֶּהֱלַחֶם** בעון עינוי הדין ועיות הדין וקלקול הדין ובטול תורה וגו'... (כו,מג) **עֵן וּבִיָּעַן בְּמִשְׁפַּטֵּי מֵאָסוּ** (הרי עוי ועיוות וקלקול בכלל),

ב-בבלי שבת לגא, מלת ברית היא תורה. ב-[כה] **וְהִבְאִיתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב** – רביעי, אפשר מרמז לארבע סיבות להפרת התורה

להמשך **נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית** (א) בעון עינוי הדין; (ב) ועיות הדין; (ג) וקלקול הדין; (ד) ובטול תורה.

ב-זוהר מלת ברית מתיחסת לברית מילה ולשבת.

נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית – פשטא מקף זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות, (א) **תו"ש [קנב]** פתח ר' שמעון ... דהא האי חרב קאים לאסתכלא מאן דמשקר בברית, דכל מאן דמשקר בברית נוקמא דנקמין מניה ... (זהר ח"ב כו) טט – מי שמשקר בברית מילה שנעשתה ע"י חרב (סכין מילה) מתנקמים בו בחרב; (ב) **תו"ש [קנג]** ת"ח כד גרמו חובין והאי שבת לא אנטיר כדקא יאות וכו'. אתער עליהן

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנית – הלהים קי"ט. שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות: אתנה, חוקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מנח = מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא = מצרף; תביר = מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטתם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גזול; 3: רביע – 4: מנח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רצונו לנשוא אחר בהלכה.**

1.5 ויקרא בחקתי כו"א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

ויקרא בחקתי כו"ט: ופניתי אליכם והפריתי אתכם והפריתי אתכם ונקימתי את-בריתי אתכם:

ספרא בחוקתי פרשה א, פרק ב (ה) ופניתי אליכם, משלו משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה, וכנסו הפועלים ליטול שכרם וכנסו אותו הפועל עמהם אמר לו המלך לאותו הפועל בני אפנה לך, הרובים הללו שעשו עמי מלאכה ממועטת ואני נותן להם שכר מועט, אבל את חשבון רב אני עתיד לחשב עמך, כך היו ישראל בעולם הזה מבקשים שכרם מלפני המקום, ואומות העולם מ"ה מבקשים שכרם מלפני המקום, והמקום אומר להם לישראל בניי אפנה לכם, ואומות העולם הללו עשו עמי מלאכה ממועטת ואני נותן להם שכר מועט, אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב עמכם לכך נאמר ופניתי אליכם, ופניתי אליכם, בטובה, והפריתי אתכם בפריה ורבייה, והפריתי אתכם, בקומה זקופה, ונקימתי את-בריתי אתכם, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, שנאמר (ירמיה לא,א) אֲשֶׁר-רָמַה הִפְרוּ אֶת-בְּרִיתִי וְאֲנִי בָעַלְמֵי יָם נֹאֲמְדָה: אלא ברית חדשה שלא תופר מעתה שנאמר (ירמיה לא,ב) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻמְדָה וְכָרַתִּי אֶת-בְּרִית יִשְׂרָאֵל וְאֶת-בְּרִית הַיְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה: ירמיהו לא, (לא) לֹא כְּבָרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת-אֲבוֹתֵם בְּיוֹם הַחַוּוֹתֵי בְלָדָם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר-רָמַה הִפְרוּ אֶת-בְּרִיתִי וְאֲנִי בָעַלְמֵי יָם נֹאֲמְדָה:

רש"י (וי בח' נו,ט) ופניתי אליכם - אפנה מכל עסקי לשלם שכרם, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיאת בתורת כהנים: והפריתי אתכם - (תו"כ) בפריה ורבייה: והפריתי אתכם - (תו"כ) בקומה זקופה: ונקימתי את-בריתי אתכם - (תו"כ) ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא,ב) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻמְדָה וְכָרַתִּי אֶת-בְּרִית יִשְׂרָאֵל וְאֶת-בְּרִית הַיְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה: לא כברית הראשונה:

והפריתי - טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד רבוי עם שנוי, אפשר שזה כמוסבר להלן [דבר מלכות, בחוקתי התשע"ו, ע"פ ליקוטי שיחות אדמו"ר מ"ש, כרך ז, ע' 327]. רש"י ע"פ תו"כ הכליל פריה ורבייה ב-והפריתי אתכם וב-והפריתי אתכם מפרש על שכר מיוחד המגיע לישראל על שמירת התורה והמצוות. והפריתי אתכם כרבויו איכותי היינו בקומה זקופה, ולא רבוי כמותי, (טט: שזה כבר נאמר ב-והפריתי אתכם - בפריה ורבייה.)

והפריתי - טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד התפשטות האפיון של רבוי עם שנוי לכתוב לפניו. היינו הרבוי האיכותי של קומה זקופה רומז למצב אדם הראשון קודם לחטאו. במצב בו אדם התהלך בדבקות עם א-לקים ובידיעתו וזה מנובא ב- (ירמיהו לא) (לב) פִּי זֶאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֶכְרַת אֶת-בְּרִית יִשְׂרָאֵל אֲחֵרֵי הַיָּמִים הָהֵם נְאֻמְדָה נְתַתִּי אֶת-תּוֹרַתִּי בְּקִרְבָּם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָה וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִעַם: (לג) וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-אָחִיו לְאֵמֹר דַּעוּ אֶת-ה' כִּי-יִכְוֹלֵם יַדְעוּ אוֹתִי לְמַסְגָּם וְעַד-גְּדוֹלָם נְאֻמְדָה פִּי אֶסְלַח לְעוֹנֵם וְלִחְטָאתָם לֹא אֶזְכְּרֶנְעוֹד: ס הדבקות הזאת בה' ובתורתו מתפשטת לכתוב לפניו וגורמת לה' לומר כפ"רש"י ע"פ תו"כ (וי בח' נו,ט) ופניתי אליכם - אפנה מכל עסקי לשלם שכרם,

את-בריתי - מקף כרב-מצב הברית (א) ברית ראשונה שהופרה (ב) ברית חדשה שלא תופר. שלעתיד לבוא נאמנות ישראל לה' תהיה כזאת שלא תוביל להפרת הברית עם ה'.

ופניתי אליכם והפריתי אתכם - ... זקף-קטן ... זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר החוזר וקורה. בתפקיד היקש מכאן שראוי לומר לאדם שלום בפניו ולא מן הצד: כנאמר ב- [במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יא] ד"א (במ' נשא וכו) יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְנָשָׂם לָךְ שְׁלוֹם: ס יִהְפֹךְ פָּנָיו כְּלִפֵּי אֲצִלְךָ לֹא דוּמָה שׁוֹאֵל שְׁלוֹם חֲבִירוֹ בְּתוֹךְ פָּנָיו כְּשׁוֹאֵל מִן הַצַּדִּין אֵלָּא יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ יִהְפֹךְ פָּנָיו אֲצִלְךָ כִּמְהָ דְתִימָא (וי בח' נו,ט) ופניתי אליכם והפריתי. אפשר כי יִהְפֹךְ פָּנָיו מְרוֹמָז בְּטַעַם מֵלֵת (במ' נשא וכו) ה'וּ - מהפך לגרמיה, אפשר מקור ל- (א) [ש"ע או"ח הל' נשיאת כפיים סי' קכח סע"י] עומדים בדוכן פניהם כלפי ההיכל ואחוריהם כלפי העם ... קורא להם (הש"ץ) כהנים ... ומחזירים פניהם כלפי העם, ול- (ב) [ש"ע או"ח הל' נשיאת כפיים סי' קכח סע"י] כן עם שאחורי הכהנים (טט: בבית הכנסת) אינם בכלל ברכה אבל מלפניהם ובצדיהם (טט: שיצודדו אל הכהנים, הערת הרב ברמן: והידור ממש מולם, וב- [איגרות משה ח"ה] הנמצא ב"היו לרצון וגו' " שאחרי תפילת שמ"ע והוא מאחורי הכהנים, ילך לאחוריו כדי להתברך מהכהנים) בתפקיד דבר החוזר וקורה ההבטחה בכתוב (וי בח' נו,ט) חוזרת בנבואת ירמיה בשעת שפל בתולדות ישראל, ערב חורבן בית ראשון, בדומה לשקיעה במצרים. הבטחה על גאולה שלימה, כאשר לבם של כל ישראל יהיה במלואו נתון לאמונת ה' ותורתו וקיום המצוות. וכך נדרש ב- [איכה רבה (וילנא) פרשה ג,ז] עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרים להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר עליכם, והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב (וי בח' נו,ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם (וי בח' נו,יא) וְנָתַתִּי מוֹשְׁכֵי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִנְעַל נַפְשֵׁי אַחֲכֶם: (וי בח' נו,יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם: והן מתנחמין, למחר כשיבא קץ הגאולה אומר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים והן אומרים לפני רבש"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לכך נאמר (איכה ג,כא) זֶאת אֲשִׁיב אֵלַי לְפִי עֲלֵיךָ אוֹחִיל: ס, ואין זאת אלא תורה שנא' (דב' וא' ד,מד) וְזֶאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-שָׁמַע מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וכן דוד אמר (תה' קיט,צב) לִוְלֵי תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעֵנִי אֲז אֶבְדְּתִי בְּעֵינָי: (איכה ג,כד) סִלְגִּי ה' אֶמְרָה נַפְשִׁי עֲלֵיךָ אוֹתִיל לִּי: ס ומיחדים שמו שתי פעמים ביום ואומרים (דב' וא' ו,ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: אפשר מקור ל- [ש"ע י"ד הל' תלמוד תורה סי' רמו סע"א] כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, ... הגה ובשעת הדחק, אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחתי וערבתי.

ויקרא בחקתי כו"י: וְאֶכְלְתֶם יִשָּׁן נוֹשָׁן וְיִשָּׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֵו:

וְאֶכְלְתֶם יִשָּׁן - מרכא טפחא, יתור לרבות על מאכלים שבד"כ משתמרים כמו תבואה, שמן ויין, גם פירות וירקות שבד"כ אינם משתמרים כפ' [רש"י] (וי בח' נו,י) וְאֶכְלְתֶם יִשָּׁן נוֹשָׁן - הפירות (והירקות שבד"כ לא משתמרים) יהיו משתמרים וטובים להתישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד: וכפ' [תורה תמימה (י)] וְאֶכְלְתֶם יִשָּׁן נוֹשָׁן - מלמד שכל המיושן מחבירו יפה מחבירו, ואין לי אלא דברים שדרכן ליישן, דברים שאין דרכן ליישן מניין, ת"ל יִשָּׁן נוֹשָׁן מכל מקום⁽²⁾ [כ"ב צ"א ב']: [תורה תמימה הערה כב] ... וכלל הענין שבא לרמוז עוד ברכה אחרת על קיום הפירות שלא ירקבו ויופסדו אלא יהיו שמורים, ומזה ממילא מבואר שהישן טוב מן החדש, שלכן יאכלו הישן וימכרו החדש. והדברים שדרכן ליישן, כגון חטה ויין שאין נפסדין ודברים שאין דרכן ליישן, כגון מיני פירות שמקייבין:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנית – תהלים קי"ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות: אתנה, סוקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מוציא מפשט; מרכא = מרדך, רבוי; דקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דקא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עמירה שגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

יִישָׁן – זקף-גדול, [תורה שלמה [קא] בבלי בבא בתרא צא,ב] ... ואע"פ שהישן טפי מעלי (מעולה הרבה) ויצאיהו מפני החדש שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן שכבר נתיישן.

• טט - כגון הישן טיבו בדרגה 1 והחדש יעלה עליו וטיבו יהיה בדרגה 2. כגון ערך תזונתי, ערך בריאות
[דספרא בהר פרשה ג ... (ו) (י' בהר כה,כא) וצוית את-ברכתל לכם בשנה השלישית אין לי אלא בשישית בחמישית וברביעית בשלישית ובשניה מנין, משנה להביתה מנין ת"ל בשנה, ועשת את-התבואה לשלש השנים. לשישית ולשביעית ולמוצאי שביעית, ד"א לשלש השנים; ולשביעית וליובל ולמוצאי יובל. (ז) (י' בהר כה,כב) ונרעם את ... השמינת זו שמינית שלאחר שמיטה כשהוא אומר השנה זו תשיעית של אחר היובל ושל אחר השמיטה, ואכלתם מן-התבואה וישן לא (מלמטן) [סלמנטון] עדו ... התשיעית זו תשיעית שאחר השמינית שאחר השמיטה כשהוא אומר השנה זו עשירית שאחר תשיעית [ושאחרי היובל] ושאחר השמיטה עד-בוא תבואתה תאכלו וישן: שהיא אחת עשרה לזית.

[בבלי ראש השנה יג,א] ... כדתיא, רבי יונתן בן יוסף אומר: (י' בהר כה,כא) בשנה השלישית ועשת את-התבואה לשלש השנים. אל תקרי לשלש אלא לשליש (זה שבתבואה וזיתים הולכים אחרי שליש גידולם לענין תרומה ומעשר). - והא מיבעי ליה לגופיה! - כתיב קרא אחרינא: (י' בהר כה,כב) ונרעם את השנה השמינית ואכלתם מן-התבואה וישן עדו השנה התשיעית.

[אברבנאל] (י' בהר כה,כג) ... והוא אמרו ואכלתם וישן נושן ורמז בזה כפי פשוטו שכאשר ישמרו השמיטות והיובלים תהיה ברכת ה' (י' בהר כה,כא) בשנה השלישית ועשת את-התבואה לשלש השנים: עד שתאכלו בשנה התשיעית (אחרי שמיטה) ישן נושן וישן נגזר משנה (אחת) וישן נושן הוא משתי שנים ועדין לא תכלה התבואה בבא החדש בכא השנה העשירית (אחרי יובל). ותוציא את הישן מן האוצר למכור אותו מפני החדש שצריך להניח באוצר ההוא.

[בעל הטורים (י' בהר כה,כד) (י' בהר כה,כא) ונתתי משכני. מנין שנים של משכני עמד בית שני (יומא ט א). וסמך ליה ואכלתם וישן. שבזכות בית המקדש בא השובע (סוטה מח א): וישן – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, משכן, בית א, בית ב. או לעתיד בית א, בית ב, בית ג.

יִישָׁן – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, שפע וברכת השתמרות של דברים הרגילים להשתמר כגון תבואה, יין, וכן של דברים שבאופן רגיל אינם משתמרים כמו פירות וירקות, לפחות שלוש שנים ולא רק אחרי שמיטה ויובל אלא גם בשנים אחרות
ויקרא בהר כה, (כא) וצוית את-ברכתל לכם בשנה השלישית ועשת את-התבואה לשלש השנים:
(כב) ונרעם את השנה השמינית ואכלתם מן-התבואה וישן עדו השנה התשיעית עד-בוא תבואתה תאכלו וישן:

ויקרא בחקותי כז, ט - יג: [ט] ס ואם-בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה-קדש: [יא] ואם-כל-בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את-הבהמה לפני הפה:
ויקרא בחקותי כז, ט - יג: [ט] ס ואם-בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה-קדש:
[בבלי תמורה יא, מתני'] אין ממירין לא אברין בעוברין, ולא עוברין באברים, ולא עוברין באברים בשלימים, ולא שלימים בהן. רבי יוסי אומר: ממירין אברים בשלימים, אבל לא שלימים בהן.

אפשר כי רישא של המשנה עוסק ברישא של (כז,ט), והסיפא עוסק בסיפא של (כז,ט).
פסוק (י' בהר כה,כט) מלמד על בהמה שהוקדשה. הפשט עוסק בבהמה עצמה. אפשר כי חלק מתבניות טעמי המקרא עוסק בולד בהמה שהוקדשה ו/או בעובר או ולד שהוקדש בלי הקדשת אמו.

(י' בהר כה,כט) – ואם-בהמה – מקף כרב-מצב העובר של אם שהוקדשה: (א) האם הוא קודש כמוה; (ב) העובר אינו קודש כמוה.
(י' בהר כה,כט) – ואם-בהמה – קדמא זקף-קטן במלים במקף, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, מלמד מן האם המוקדמת אל עובר הבהמה המאוחר, שיהיה כמוה. בין אם נוצר קודם הקדש אמו ובין אם נוצר אחרי הקדש אמו. קדשה יקדש, נפסלה מפני שאינה קרבת מתאים או מפני מום, אז גם העובר יפסל.

[רמב"ם פסולי המוקדשין פ"ד,ה"ז] הפריש נקבה לעולתו (טט: וזה אינו קרבן מתאים, כי עולה באה זכר) וילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו עולה. (טט: הבהמה האם הקדש, ולד הקדש קדוש כמוה. אבל כאשר האם פסולה לעולה ובהנחה, שהולד ירך אמו, אז גם הוא פסול לעולה).
ולענין של פסול בגלל מומין

[רמב"ם תמורה פ"ד,ה"ט] ולד בעלת מום הרי הוא כולד התמימה לכל דבר ויקרב כראוי לו.
ע"פ הסבר [מטה אשר הלכות נזקי ממון פרק ט] אם הוקדש העובר ולא הוקדשה האם אז העובר נחשב שאינו ירך אמו ויוקרב. אבל אם הוקדשה האם והוממה, או הייתה בעלת מום, העובר נחשב ירך אמו ולכן לא יקרב אלא ירעה עד שיסתאב ובפדיונו יביאו קרבן.

בטרפה ובמום של האם – הולד החי מעיד שהוא לא ירך אמו. אבל בעבירות (האדם בבהמה (נעבד, נרבע), הבהמה בעצמה (היזק כמו נגיחה)) העובר ואח"כ הולד נחשבים ירך אמן. המקדש הולד לעצמו אז אינו נחשב ירך אמו.
מפרש רש"י (י' בהר כה,כא) – ואם-כל-בהמה טמאה – כבעלת מום הכתוב מדבר, שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא אם כן הוממו:
ולענין ולד בהמה שהוקדשה ונפל בה מום:

[כתר המלך הלכות תמורה פרק ד] והתוס' כתבו וז"ל ונראה לה"ר מ"ר לפרש דאיכא שם עולה על אמו כלומר דקדיש קדושת הגוף אם הפריש נקבה וילדה דאין לה פדיון (טט: לאם ולולד) ומש"ה דין הוא שיקריב הולד עצמו אבל בעלי מומין (טט: לפני הקדש) דליכא קדושת הגוף עלייהו כלל (טט: אפשר לפדות מיד ו) אין דין שיקריב הולדות אלא ירעה עכ"ל.
התוס' מפרשים שולד נקבה שהוקדשה לעולה, קדוש ויקרב כעולה, אבל ולד בהמה בעלת מום אין לו קדושת הגוף ואינו מוקרב. ויש לו קדושת הגוף לדמיו, לכן ירעה ויפול בו מום ויפדה מקדושת הגוף לדמיו.

ורבנן האי קרא ד"אם" מאי עבדי ליה אינו מתורץ אליבא דרבא דאמר לרעה ואלביא דדברי הכל משמע דהוא ס"ל ודאי דרבנן סברי דירעה וכן אמרינן בהדיא במס' בכורות (דף טו ע"ב) לפני פדיון מיפלא פליגי איכא למ"ד קדשי ליקרב ואיכא למ"ד קדשי לרעות ופירש רש"י הני האמוראים דפליגי בתמורה כאן וא"כ רבא ודאי ס"ל דרבנן סברי ירעה ואיך יתרץ הוא דברי רבנן דהאי קרא ד"אם", אלא ע"כ צ"ל כמו שפירש רש"י ז"ל דאתי לאשמועינן דקדיש

רבא סבור שהולד של בהמה שהוקדשה ונפל בה מום, גם כן קדוש וירעה עד שיפול בו מום ויפדה.
נמשיך עם ההנחה שולד בהמה הוא כמוה. קדשה ותמימה – מוקרבת, גם הולד קדוש ואם תמים מוקרב.
קדשה ונפל בה מום עד שלא המליטה פסולה לקרבן ותיפדה, אם הולד תמים אז קדוש ופסול לקרבן, ירעה יסתאב ויפדה. בדמי הפדיון של האם ושל הולד יביאו קרבנות אחרים מסוג הקרבן שהאם הוקדשה לו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סוקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מנח – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנו משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיטע) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגה = שכה; **פזר** – דרוש מהפסוק רצונו לנושא אחר בהלכה.

המתחרה שהציע לכתחילה 26, ישלם בפועל 31 סלע ודינר.

א'יש – רביע, ארבעה תנאים להקדשה (א) **תורה שלמה [סז] בבלי בבא קמא סט,ב**, אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתיאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכו'. דמסייע ליה קרא **א'יש כ'י-יקדש את-ביתו ק'דש לה'** מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו.

(ב) **תורה שלמה [סח] בבלי בבא קמא סח,ב**, גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל (לבעלים) ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה (כי של הקדש) ... אימת אילימא לפני יאוש? ... אמר רחמנא מה ביתו שלו אף כל שלו, אלא פשיטא לאחר יאוש וכו'.

(ג ו-ד) **תורה שלמה [סט] בבלי נזיר ל,ב, לא,א**, ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש, וב"ה אומרים אינו הקדש, ... אמר רחמנא **מדעת ובכוונתו וגו'**

או (ד) **[תורה שלמה [עא] בבלי קדושין כח,ב]** אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה. עולה, בית זה הקדש, אפילו בסוף העולם קנה (כדכתיב **א'יש כ'י-יקדש וגו'**, מוצא שפתיך תשמור וגו' (דב' כג,כד) רש"ב"ם ב"ב קלג,ב: ד"ה ולא).

א'יש – רביע, ארבעה תנאים להקדשה: (א) מדעת וכוונה ולא הקדש טעות (ב) מוציא בפיו בית זה הקדש (ג) רכוש גזול קודם יאוש בעלים אין הגזול ואין הגזול יכולים להקדיש (ד) גנב יכול להקדיש רק אחרי יאוש בעלים אפשר ש(א) הוא שני תנאים נפרדים, ואילו (ד) הוא פועל יוצא של (ג) וכולל בו.

ויקרא בחקתי כז,יז: וא'יש כ'י-יקדש את-ביתו ק'דש לה' והעריכו הפהון בין טוב ובין רע פא'שר יעריף אתו הפהון פן יקים: [בבלי עבודה זרה סג,א] אמר רבי (אליעזר) (מסורת הש"ס: [אלעזר]) כשקדמה והקריבתו. ה"ד? אי דאמר לה, קני ליה מעכשיו, פשיטא דשרי, דהא ליתיה בשעת ביאה, ומתנה בעלמא הוא דיהיב לה! ואי דלא אמר לה קני ליה מעכשיו, היכי מצי מקרבה? (**ויקרא בהר כז,יז**) וא'יש כ'י יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא, מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו! אלא, דאמר לה: להוי גביך עד שעת ביאה, ואי מיצטריך ליה קני מעכשיו.

א'יש כ'י-יקדש את-ביתו ק'דש לה' קדמא קבעה מועד עתידי והמרכא הקדימה את המועד העתידי, קדמא – לכתחילה, מרכא – בדיעבד

דוגמה אדם קבע זמן תחולת קנין לאדם אחר שאמרו היה לקרות במעשה מסוים ואיפשר לאדם האחר להקדים את תחולת הקנין לפני שקרה המעשה המסוים **ק'דש לה' והעריכו הפהון** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין בנין אב, **תורה שלמה [עא] בבלי ראש השנה ד,א ה,ב ת"ר** חייבי הדמין והערכין החרמין וההקדשות וכו' כיון שעברו עליהן שלושה רגלים עובר בבל תאחר וכו' מנהני מילי דתנו רבנן כי תדור נדר (דב' כג,כב) וכו', לה' א-לקיך אלו הדמין והערכין והחרמין וההקדשות (בכולהו כתיב לה' וכו') ובהקדשות כתיב **א'יש כ'י-יקדש את-ביתו ק'דש לה'** תוס' ד"ה ערכין).

ויקרא בחקתי כז,טו: וא'יש המקדיש יגאל את-ביתו ויסף חמישית כסף-ערכה עליו והיה לו: ספרא בחוקותי פרשה ד (ב) [ויקרא בחקתי כז,טו] **וא'יש המקדיש יגאל**, לרבות את האש, ואם המקדיש יגאל לרבות את היורש, ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו, אם נתן את הכסף הרי היא שלו, ואם לאו אינו שלו. ע"פ **ספרא בחוקותי פרשה ד (ב) על [ויקרא בחקתי כז,טו]** **וא'יש המקדיש יגאל**, - קדמא זקף-קטן במלים מוקפות, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, אפשר כי המקדיש חייב להיות הראשון לפדיון ולגאול, טפחא מרבה גואלים מהמשפחה לפני זרים אלו גואלים האיש המקדיש, האשה המקדישה, אשתו של המקדיש? כגון שמת ואין יורש בן, או שיש לה נכסי מלוג שלה, היורש, ואם אין לו יורש זכר יורשת נקבה.

ויסף חמישית כסף-ערכה עליו – תלשא דרגא תביר טפחא, **תורה שלמה [סט] בבלי בבא מציעא נד,ב**, ... אמר רבא ... גבי הקדש ... הפודה את הקדשו מוסיף חומש, חומשא תנן, חומשא דחומשא לא תנן. מאי (אם חזר וחילל את החומש מהו שיוסיף חומש). (ט - טט) רבא מסתפק האם בהקדש יש לנהוג כמו בתרומה ואם חילל החומש יוסיף חומש על החומש). אמר רב טיובמי משמיה דאביי, אמר קרא **ויסף חמישית כסף-ערכה**, מקיש חומשו לכסף ערכו. מה כסף ערכו מוסיף חומש, אף כסף חומשו נמי מוסיף חומש.

תלשא – שיעור מדורג של הוספת חומש על חומש, דרגא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין או ההלכה. **[ורלב"ג] (טו) וא'יש המקדיש יגאל את-ביתו** - למדנו מזה שההקדש אינו נפדה אלא בכסף או במה שידמה לו, והם המטלטלין; לא בקרקעות ועבדים ושטרות, כמו שהתבאר בדומה לזה במקומות רבים במה שקדם. ולמדנו מזה שאין הבדל בזה הענין בין בתי ערי חומה ובתי החצרים, ושהם נגאלין לעולם, בין קודם היוכל בין אחר היוכל, בין שעמדו ביד הקדש זמן ארוך או שלא עמדו בידו כי אם זמן מועט מאד. ולמדנו מזה ממה שקדם בבהמה הטמאה (לעיל, יג) שהבעלים מוסיפין חומש בהקדש ראשון לבד, לא במה שיחללוהו עליו, כי אינו ראוי בזה הדין כמו ההקדש הראשון, והתורה אמרה: **וא'יש המקדיש יגאל את-ביתו** - שהוא הקדש הראשון. ולמדנו מזה שאינו נקנה לו ההקדש אלא אחר שיפרע הכסף או שווי; וזה שהתורה אמרה: **ויסף חמישית כסף-ערכה עליו והיה לו** - רוצה לומר, שאחר כן יהיה לו, לא קודם זה. ולמדנו מזה, שההקדש אינו נפדה אלא בדבר שהוא ניתן לעין לגזברי ההקדש, כמו הכסף ומה שידמה לו; ולזה אין הקדש נפדה בשכירות, כי אולי יביא זה לחשוב שיהיה הקדש יוצא בלא פדיון. וראוי שיתבאר מזה גם כן, שהמקדיש מטלטלין או בהמה טמאה לבדק הבית ממה שהוא שלו והוא ברשותו, יהיה דינו הדין הזה שזכר בבית בענין הערכת הכהן אותו, ובתוספת הבעלים חומש, וביתר הדינין שנתבארו מזה המקום. וזה מהשרשים הכוללים.

ראה בבלי תמורה י,א

וא'יש המקדיש - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם שהוא מאוחר בענין, (א) שהבעלים מוסיפין חומש בהקדש ראשון לבד, לא במה שיחללוהו עליו (ב) ולמדנו מזה שאינו נקנה לו ההקדש אלא אחר שיפרע הכסף או שווי; כלומר מה שהיה מקודם שלו יחזור אליו רק לאחר שיפרע את הערכת שווי הקדשו.

[ו' יוסף בכור שור] (טו) וא'יש המקדיש יגאל את-ביתו ויסף חמישית - וכן כמעשר שיני ובשדה הקדש ובבהמה בעלת מום. וטעמא: לפי שדרך בני אדם שמקדיש ופודה הקדישו, או מעשר ופודה מעשירו, שהוא מורה היתר ומולול לנפשיה, ואומר: הכל משלי אם אתן כן; ולפיכך אמרה תורה, שיוסיף חמישית על האומב. אבל בהקדש לא מצינו כתוב, שאם הקדיש מטלטלין, שצריך להוסיף חומש אם פודן. ולפי שלא הקפיד הכתוב על דמיהם, אמר שמואל **(ערכין כט,א)**: הקדש שיה מנה שחללו על שיה פרוטה, מחולל.

ויסף - תלשא, בתפקיד שיעור על הענין מימינו כאן ע"פ פ"י ר' יוסף בכור שור אמרה תורה, שיוסיף חמישית על האומב. **ויסף** - תלשא, בתפקיד שיעור על הענין משמאלו ע"פ פ"י ר' יוסף בכור שור אבל בהקדש לא מצינו כתוב, שאם הקדיש מטלטלין, שצריך להוסיף חומש אם פודן. ולפי שלא הקפיד הכתוב על דמיהם, אמר שמואל **(ערכין כט,א)**: הקדש שיה מנה שחללו על שיה פרוטה, מחולל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט. שם: המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיטע) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טבנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנשוא אחר בהלכה.

1.7 ויקרא בחקתי כו,א (התשע"ט)

[בבלי בכורות לא,א] מתני' [משנה בכורות פ"ה,מ"א]. כל פסולי המוקדשין (הנאתן להקדש) נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים. פסולי המוקדשין - הנייתן להקדש. ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור. **[בבלי בכורות לא,ב] גמ'. כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש אימת? אילימא לאחר פדיונו, הנאתן להקדש? הנאתן דבעלים הוא! אלא לפני פדיונו - נשחטין? הא בעי העמדה והערכה! הניחא למאן דאמר קדשי מובח לא היו בכלל העמדה והערכה, אלא למאן דאמר היו בכלל העמדה והערכה מאי איכא למימר? אלא לעולם לאחר פדיון, ומאי הנאתן להקדש - אדמעיקרא, דכיון דשרי להו מר נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא טפי ופריק מעיקרא.**

ויקרא בחקתי כו,ב: וְכֹל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹד תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעִשְׂרִי וְהַיְהוֹדָה קָדֵשׁ לַיהוָה: ויקרא בחקתי כו,ג: לֹא יִבְקַר בֵּין-טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאִם-הִמְרָנוּ יִמְרְנוּ וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ לַאֲנָל:

(המשך הגמרא) חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנייתן לבעלים. בשלמא בכור באיטליז הוא דלא מיזדבן - הא בביתיה מיזדבן, אלא מעשר, בביתיה מי מיזדבן? והתניא: בבכור נאמר (במ' קרח יח,ז) **לֹא תַפְדֶּה** – ונמכר חי (רש"י: בעלים אין פורין אותם אבל נמכר הוא לאחרים משיבוא ליד כהן), (אבל) במעשר (בהמה) נאמר (וי' בח' כו,ג) **לֹא יִנָּאֵל** – (רש"י: ואין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל כדמפרש לקמן בשמעתין). ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום! הא מילתא איקשיא ליה לרב ששת באורתא (בערב) (כי יש לימוד שמוכרין), ושנייה בקדמותא (ופתר בבוקר) מברייתא: **במעשר בהמה של יתומים עסקינן, ומשום השבת אבידה (רש"י: שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח ובמעשר בעל מום קמיידי). נגעו בה (רש"י: להתיר).**

(מוסר) לו לומר דבר בשם אומרו) רבי אידי סרסיה דרב ששת היה שמועה מהיניה, אזל אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה, שמע רב ששת איקפד, אמר: מאן דעקיין - ליעקציה עקרבה! ורב ששת מאי נפקא ליה מינה? דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (תה' סא,ה) **אָגַדְתָּ בְּאֵמֶלֶךְ עוֹלָמִים** וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד: רבוננו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה! דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר, ואמר רבי יצחק בר זעירי: מאי קראה – (שח"ש ז,ז) **וְחִפְּהָ פִּינֵי הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים דּוֹבְכֵי שְׁפָתַי וְשִׁנָּיִם** - ככומר של ענבים, מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו דובכ, אף תלמידי חכמים - כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובכות שפתיו בקבר.

(הגמרא חזרת לנושא מעשר בהמה) מאי ברייתא? דתניא: מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו מבליעו (דמי מכירת בשורו בדמי מכירת) בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו. מאי קאמר? אמר אביי: הכי קאמר מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו בהבלעה. מכלל דגדול בהבלעה לא? מאי שנא (ממה לומדים על הבלעה) מהא (דתניא) {מסורת הש"ס: [דתנן]}: הלוקח לולב מחבירו בשביעית נתן לו אתרוג במתנה, לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית. והוינן בה: לא רצה ליתן לו במתנה מאי? ואמר רב הונא: מבליע לו דמי אתרוג בלולב! התם - לא מוכחא מילתא (רש"י: כי דמי אתרוג קלים ואינו ניכר שהבליעם בלולב), הכא (במעשר בהמה) - מוכחא מילתא (ע"פ רש"י: שמוכר בשר כי דמי יקרים וקשה להבליעם בעורו וגו').

(על קושיית הבלעת הבשר) אמר רבא: אם כן, מעשר בהמה תרי זמני (רש"י: מעשר בהמה דתני בכרייתא) למה לי? אלא אמר רבא, הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים - מוכרין אותו כדרכו (רמב"ם בכורות פ"ו, ה"ז) מעשר בהמה של יתומים שנשחטו במומו מותר למוכרו כדרכו, ומעשר בהמה גדול ששחטו - מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו. (רמב"ם בכורות פ"ו, ה"ח) אם הבליע דמי הבשר ברמי העור וגו' מותר)

אמר רבא: מנא אמינא לה - דכתיב (וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ לַאֲנָל**: אימתי עושה תמורה - מחיים, אימתי אינו נגאל - מחיים, הא לאחר שחיטה נגאל, ורבנן (ההוא) דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה (רש"י: אינו נמכר לא חי ולא מת (רמב"ם בכורות פ"ו, ה"ה) מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים), דבר הנישום (רש"י: הנמכר) מחיים (רש"י: כגון בשר) - גזרו רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה, (רש"י: אינו נמכר לא חי ולא מת)

(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ לַאֲנָל:**

(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא** – מקף בורר בין מעשר בהמה תמים ובין מעשר בהמה בעל מום. הרישא של הפסוק מלמד שהתמים ובעל המום נכנסים לקדושת מעשר בהמה. אבל רק התמים (וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה קָדֵשׁ** ויוקרב במזבח.

(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה קָדֵשׁ** – הווית קדש נשאת במעשר בהמה. בזמן שבת המקדש קיים טעם מקף כבורר בין קדש כמו שלמים למעשר בהמה תמים, ובין חולין עם הגבלות למעשר בהמה בעל מום. בזמן שאין בית מקדש רבנן גזרו בשב ואל תעשה מנין למעשר בהמה (בכורות לה,ב).

(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה. אפשר שמהתורה אין הבדלה בין מעשר בהמה של יתומים ושל גדולים. מעשר בהמה תמים מוקרב במזבח, ונאכל כשלמים. מעשר בהמה בעל מום אינו מוקרב במזבח ואינו יוצא לחולין ליגזו וליעבד ונאכל בכל מקום ומותר למוכרו עם הגבלות.

הסבר אפשרי אחר ל-(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ** ע"פ סיפא של **[משנה תמורה פ"א,מ"א]** ... אמר לו רבי עקיבא (לרבי יוחנן בן נורי) והלא כבר נאמר (טט: הפסוק המוצג בשו"ת הוא (וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ**: היכן קדושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים:

(וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב מבהמה שהוקדשה בבית בעליה אל התמורה שהוקדשה בבית בעליה.

אבל אפשר שתבנית הטעמים של (וי' בח' כו,ג) **וְהַיְהוֹדָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהוֹדָה קָדֵשׁ** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן כשם שקדושה חלה על בהמה בבית בעליה כך הקדושה חלה על התמורה בבית בעליה.

(וי' בח' כו,ג) **לֹא יִנָּאֵל** – מרכא מרבה, סלוק מגביל. בסה"כ רבוי הגבלות. (הגבלה א) אימתי עושה תמורה - מחיים, (הגבלה ב) אימתי אינו נגאל (כלומר נמכר) – מחיים, ובתנאי (הגבלה ג) שהוא תמים **[רמב"ם בכורות פ"ו, ה"ה]** מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים, הא לאחר שחיטה נגאל (כלומר נמכר). רבנן עשו הבדלה במכירת מעשר בהמה בעל מום של יתומים שהוא כדרכו, ובין מכירת מעשר בהמה בעל מום של גדולים שמכירתו עם הגבלות.

==--ע"כ הסבר ב- [בכורות לא,א – לא,ב] ובתבניות הטעמים של הסיפא של (וי' בח' כו,ג)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשקפה**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להבדיל; מונח – מהפך פשטא = מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא = מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעינים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות, פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טבנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.8 ייקרא בחקתי כו,א (התשפ"ב)(בהשתתפות נחלת יעקב)

ויקרא בחקתי כו,ג: והנה ערפך הִזְכַּר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ מְשֻׁם שָׁקֵל כֶּסֶף בְּשָׁקֵל הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא בחקתי כו,ד: וְאִם-נִקְבָּה הוּא וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֵל:

ויקרא בחקתי כו,ה: וְאִם מִבֶּן-חֲמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ הִזְכַּר עֶשְׂרִים שָׁקֵלִים וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֵלִים:
ויקרא בחקתי כו,ו: וְאִם מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמֵשׁ שָׁנִים וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ הִזְכַּר מְשֻׁם שָׁקֵלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עֶרְפְּךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֵלִים כֶּסֶף:

ויקרא בחקתי כו,ז: וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעַלָּה אִם-יִזְכַּר וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ מְשֻׁם עֶשֶׂר שָׁקֵל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֵלִים:
ויקרא בחקתי כו,ח: וְאִם-מִיָּד הוּא מֵעֶרְפְּךָ וְהִעֲמִידֹל לִפְנֵי כַּהֲנָן וְהִעֲרִיד אֹהֶל הַפָּתֹחַ עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵן יַד הַגִּזְרֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַפָּתֹחַ: ס

[ספרא בחוקותי פרשה ג סוף פרק ח אות ו] או יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו, ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** נפשות, לא המת, אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל (וי' בחק כו,ח) **וְהִעֲרִיד** את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו העמדה אין לו ערכה.

[שם ז] דבר אחר מה ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** שיכול אין לי אלא אחד (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** כתיב חסר ו"ו לכן יכול להיות נפש אחת) שהעריך את אחד, אחד שהעריך את מאה מנין ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** (קרי לשון רבים), ד"א מה ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** שיכול אין לי אלא איש שהעריך את האשה אשה שהעריכה את האיש מנין ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת**, ד"א מה ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת** שיכול כל שהיה בכלל דמים יהיה בכלל ערכי', מנוול ומוכה שחין שלא היו בכלל דמים (שם) יעמדו למכירה כעבד אין להם שווי או הוה אמינא גם), לא יהיו בכלל ערכים (מעריכים) ת"ל (כו,ג) **נְפֹשֶׁת**. (הם במעריכים ולא בנערכים)

(כו,ג) **בְּעֶרְפְּךָ נְפֹשֶׁת** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן רבוי משמעויות מי נכלל בערכיך.

[שם ח] (כו,ג) וְהִנֵּה מה ת"ל שיכול כל שהיה בכלל ערכים יהיו בכלל דמים מנוול ומוכה שחין טומטום ואנדרוגיניוס ופחות מכן חדש שלא היו בכלל ערכים (הם במעריכים) (כנראה פרט לחרש קטן ושוטה) ולא בנערכים) לא יהיו בכלל דמים ת"ל (כו,ג) **וְהִנֵּה**. (הם לא שווים בדמים אבל יכולים לתת דמי אחרים רגילים)

(כו,ג) **וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ הִזְכַּר** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות למוד אחד יוצא מפשוטו, הקבוצה מנוול ומוכה שחין טומטום ואנדרוגיניוס ופחות מכן חדש (למוד א) אינם נערכים אבל הם במעריכים (למוד ב)

אינם בדמים (כעבד למכירה) אבל יכולים לתת דמי אחרים רגילים.

[שם ט] הִזְכַּר ולא טומטום ואנדרוגיניוס יכול לא יהיו בכלל איש אבל יהיו בכלל אשה ת"ל (כו,ד) **וְאִם-נִקְבָּה הוּא** זכר ודאי, ונקיבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגיניוס, ומנין ששנת ששים כלמטה הימינו, ת"ל (כו,ז) **וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעַלָּה אִם-יִזְכַּר** מלמד ששנת ששים כלמטה הימינה.

(כו,ז) **שָׁנָה וְנִמְעַלָּה אִם-יִזְכַּר** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות למוד אחד יוצא מפשוטו, מהפשט הוה אמינא שמשכנס לשנתו הששים יהיה כלפי מעלה, מהפך פשטא מלמד ששנת ששים כלמטה הימינה. משיכנס לשנתו ה-61 יהיה כלפי מעלה.

[שם י] אין לי אלא שנת ששים שנת חמש שנת כ' מנין? ודין הוא (ראה מ"א שוה גזרה שוה) חייב בשנת ששים, וחייב שנת חמש ושנת עשרים, מה שנת ששים כלמטה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימינה.

[שם יא] הִן אם עשית שנת ששים כלמטה הימינה להחמיר (בערך כספי גבוה) נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימינו להקל תלמוד לומר שנה שנה לגזרה שוה מה (כו,ז) שָׁנָה אמורה בשנת ששים כלמטה הימינה אף שנה האמורה בשנת חמש (כו,ז) חֲמֵשׁ שָׁנִים,

(כו,ז) **חֲמֵשׁ שָׁנִים** הגזרה שוה לחמש שנה ע"פ משמעות המלה) ושנת עשרים (כו,ה) **שָׁנָה** כלמטה הימינה בין להקל בין להחמיר, **ר"א אומר** (היות ומלת אומר היא אחרי שם האומר יתכן שיש מחלוקת בדבר) מנין (שלששים שנה יש) ל(הוסיף) חודש א' ויום אחד החדש (ע"פ הח"ח הוא כבר יום ראשון של שנה 61) הרי הוא כשנת ששים (רק אז תסתים שנת ששים) ת"ל (כו,ז) **וְנִמְעַלָּה**, נאמר כאן (כו,ז) **וְנִמְעַלָּה** ונאמר להלן (במ"ג גטו) **וְנִמְעַלָּה** (ע"פ הסבר המלבי"ם (במ"ג גטו) **קָדַם אֶת-בְּנֵי לִוִּי לְבִית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם לְיִזְכָּר מִבְּנֵי-חֲדָשׁ וְנִמְעַלָּה תַּפְקָדָם**) מה (במ"ג גטו) **וְנִמְעַלָּה** האמור להלן (בכני לוי) חדש א' (ויום אחד אחר החדש הוא היום הראשון בחודש הבא) כך שנת ששים מסתיימת אחר 30 יום. עד כאן ר"א הגדיר תוספת אחר ששים שנה של ל' יום והיום הבא הוא יום ראשון של השנה ה-61. במשנה הבאה מקיש התוספת של ל' יום מששים שנה לסיום חמש שנה ולסיום עשרים שנה עם תוספת של ל' יום והיום הבא יפתח שנה 6 או שנה 21).

[שם יב] אין לי אלא לאחר ששים אחר חמש אחר עשרים מנין ודין הוא (ראה הסבר שוה הקש) חייב אחר ששים וחייב אחר חמש ואחר עשרים, מה אחר ששים חדש א' ויום א' אחר החדש הרי הן כשנת ששים אף אחר חמש ואחר עשרים חודש אחד ויום אחד אחר החדש הרי הן כשנת חמש ושנת עשרים.

הלמוד ב-**[שם יב] ודין הוא** אינו מדת קל וחומר אלא מדת "מה מצינו" שהיא כעין בנין אב, וכאן היא כעין הקש המרומז בתבנית הטעמים (כו,ז) **אִם-יִזְכַּר וְהִנֵּה עֶרְפְּךָ** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) ומקיש מסיום שנת ששים אחר עוד 30 יום ותחילת שנת 61 מהיום הבא כך גם סיום חמש שנה וסיום עשרים שנה הוא עם תוספת של ל' יום והיום הבא יפתח שנה 6 או שנה 21.

הלמוד ב-**[שם יא] ר"א אומר** מנין (שלששים שנה יש) ל(הוסיף) חודש א' ויום אחד החדש (ע"פ הח"ח הוא כבר יום ראשון של שנה 61). **[ספרא שם]** ממשיך בכעין גזרה שוה ולומד מ-(במ"ג גטו) מתנינות בני לוי שמיום 31 לחייהם מתפקדים למנין שבט לוי (כי יצאו מגדר נפלים ומיום 31 נחשבים בני קיימא), 30 היום הקודמים כאילו שייכים לתקופה קודמת (שכאן היא אותם 30 יום) ובוהה הכעין גזרה שוה או כמוצק הקש של לצרף 30 יום משנה 61 לתקופה הקודמת (כאן 60 שנה). אפשר שהתקופה הקודמת מרומזת בטעם קדמא במלת (כו,ז) **וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים** ואז הכעין גזרה שוה או כמוצק הקש הבנוי על המלה הבאה (כו,ז) **וְנִמְעַלָּה** מרמז לחפש למוד דומה במקום אחר בתורה. אבל **[רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פ"א ה"ג]** כותב מפורש רק יום אחד מעבר לשנה 5, 20, 60 ... היה מכן אחד ושלישים יום עד בן חמש שנים גמורות ערך הזכר חמשה שקלים והנקבה שלשה שקלים, משכנס בשנת שש יום אחד עד שישלים שנת עשרים ערך הזכר עשרים שקלים והנקבה עשרה שקלים, משיכנס בשנת אחת ועשרים יום עד שישלים שנת ששים ערך הזכר חמשים שקלים והנקבה שלשים שקלים, ומשיכנס בשנת אחת וששים יום עד יום מותו אפילו חיה כמה שנים ערך הזכר חמשה עשר שקלים והנקבה עשרה שקלים.

[בבלי ערכין,א] [משנה ערכין (סוף) א,א] פחות מכן חדש נידר (רש"י: אם אמר אחר דמיו עלי שהרי דמים כל דהו יש לו) אבל לא נערך (רש"י: שלא נאמר בפרשה אלא (כו,ז) מִבֶּן-חֲדָשׁ ומעלה)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט. שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מנתן – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעיטם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טבנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

פחות (רמב"ם הלכות ערכין וחרימין פ"א ה"ט) הדמים אינן כערכין, כיצד האומר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו או טומטום ואנדרוגינוס או עכו"ם נותן מה שהוא שוה דינר או אלף כאילו הוא עבד הנמכר בשוק.

(זו,ו) מִבְּן-הַדֶּשׁ – מקף כבורר האם עד בן חודש זה **(זו,ז) וְאִם מִבְּן-שָׁשִׁים** מרמז בתפקיד למוד לכתוב לפניו **(זו,ח) וְאִם מִבְּן-הַדֶּשׁ** כי "בן-חדש" שעורו מוצע ללמוד כי טעם תלשא במלת **(זו,ז) וְאִם מִבְּן-שָׁשִׁים** כמסקנה מ-**[רמב"ם פיהמ"ש ערכין פ"ב,מ"ב]**.
30 יום אף-על-פי שזה נקרא חודש מלא או מעובר, כמסקנה מ-**[רמב"ם פיהמ"ש ערכין פ"ב,מ"ב]**.
צ"ע מה מלמד טעם תלשא במלת **(זו,ז) וְאִם מִבְּן-שָׁשִׁים** בתפקיד למוד לכתוב אחריו

כדי שאי אפשר יהיה לפרוץ גזרה שוה, שני הכתובים שמהם לומדים גזרה שוה צריכים להיות מופנים, היינו יתירים כי יש לכל אחד עוד כתוב במשמעות דומה, שממנו לומדים לגופו של הכתוב.

אם נאמר כי **(זו,ז) וְעַד בֶּן-שָׁשִׁים שָׁנָה** הוא לגופו של ענין אז **(זו,ז) וְאִם מִבְּן-שָׁשִׁים שָׁנָה** ו**נְמַעְלָה** הוא יתר
אם נאמר כי **(זו,ז) מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה** הוא לגופו של ענין אז **(זו,ח) וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה** הוא יתר **[בבלי ערכין ה,א]**
אם נאמר כי **(זו,ח) וְאִם מִבְּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים** הוא לגופו של ענין אז **(זו,ח) וְעַד בֶּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים** הוא יתר

אבל **(זו,ז) וְאִם מִבְּן-שָׁשִׁים שָׁנָה** ו**נְמַעְלָה** נדרש ב-**[ספרא בחוקותי פרשה ג סוף פרק ח (יא)]** לענין ערכין שנה ששים מסתיימת אחרי עוד **30** יום ומזה נלמד ב-**[שם (יב)]** כמוצע בכעין הקש, שלענין ערכין גם שנה חמש וגם שנה עשרים מסתיימות אחרי עוד **30** יום.

אם כך הכתוב הזה לא מופנה. ולא סביר ללמוד ש-**(זו,ז) וְעַד בֶּן-שָׁשִׁים שָׁנָה** הוא היתר כי אז יש לשנות את היעוד של **(זו,ז) מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה** ליתר. והוצע ללמוד שמכיוון שבפסוק **(זו,ז) נמצאת** תבנית טעמים זקף-קטן ... זקף-קטן (על 20 שנה) בין שני קיסרים המלמדת, שכמו בפסוק זה יש הקש כך בפסוקים אחרים בפרשת ערכין יש ללמוד בכעין הקש בנושאים שונים הקשורים לשנים. מוצע לומר כי טעם מקף של **(זו,ז) מִבְּן-שָׁשִׁים** בתפקיד בורר שני מסלולי למוד. במסלול אחד נמצא למוד גזרה שוה, במסלול שני נמצא למוד לענין ערכין של תוספת **30** יום לסיום שנה **60** וממנה לסיום שנים **5** ו-**20**. במסלול זה אפשר כי טעם מקף בכתוב **(זו,ז) מִבְּן-שָׁשִׁים** בתפקיד כבורר בן הדעה של ר"א להוסיף **30** יום אחרי שנים **5, 20, 60** ובין הדעה שלא להוסיף. ואם לא מוסיפים צ"ע מה תקיד טעם קדמא בכתוב **(זו,ז) מִבְּן-שָׁשִׁים**.

מקף כבורר בין שני מסלולי למוד בכתוב אחד מצאנו בפרשת "קדש לי כל בכור" (**שמ' בא יג,א – י**) המשלבת בתוכן אחד בין קדושת בכור, מצוות פסח (שבת ממלאכה, שבת מחמץ, ליל פסח והגדה) ומצוות תפילין. **(יג,א) אֶת-הַחֻקָּה** – מקף ע"פ **[מכילתא]** (בורר בין) חוקת תפילין ובין חוקת (כל) המצוות. (וקובע) אמרת במי הענין מדבר בתפילין. **(יג,א) אֶת-הַחֻקָּה** – מקף ע"פ **[תנ"ש קכב]** ע"פ **[מדרה"ג ומכרשב"י]** (בורר בין) ר' אליעזר אומר זו חוקת הפסח ר' עקיבא אומר זו חוקת תפילין. ולפי הלימודים השונים בפסוקים **(יג,ט – י)** בתוכן אחד יש מסלול לימוד על הפסח כאות, ומסלול לימוד על תפילין כאות.

[שם יג (וי' בחק זו,ח) וְאִם-מִדָּה הוּא מְעַרְפָּךְ], אם הוא עני מליתן ערך והעמידו לפני הכהן להוציא את המת, אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס, ת"ל והעמיד והעריך **(זו,ח) וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף** את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה.

[שם יד] יכול אפי' אמר ערך של פלוני זה עלי ומת (הפלוגי) יהיה פטור ת"ל **(וי' בחק זו,ח) וְעֲרִיכְנוּ אִפִּילוּ מֵת, וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן** שלא יתן אלא בזמן (שאמר) הערך **(זו,ח) עַל-פִּי אִשֶּׁר תִּשְׁיַח יָד הַנִּדְרָר** הנודר לא יד הנידר בין איש בין אשה ובין קטן מיכן אמרו השיג יד בנודר והשנים בנידר והערכים בנערך, **(זו,ח) וְהַעֲרִיף** בזמן הערך, **(וי' בחק זו,ח) וְעֲרִיכְנוּ הַכֹּהֵן**, בניין **אב** לכל הנערכים שיהו בכהן.

[פסיקתא זוטרטא (לקח טוב) ויקרא דף עז עמוד ב]

(וי' בחק זו,ז) וְהִיָּה עֲרִפְךָ הַיָּזָר. לא טומטום ואנדרוגינוס. מכאן אמרו במסכת ערכין טומטום ואנדרוגינוס נידרין ונודרין ומעריכין. אבל לא נעריכין. מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה. שנת עשרים כשנת ששים מה שנת ששים כלמטה הימנה אף שנת עשרים כלמטה הימנה. והיה ערכך. אין הטומטום בכלל ערכים. אבל ישנו בכלל דמים. חמשים שקל כסף. פתח הכתוב בגדול שבערכים. תנן התם אין בערכים פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלעים. כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום. פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלעים. ואמרינן בתלמוד מנא לן דכתיב **(וי' בח' זו,ח) וְכָל-עֲרִפְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְעֲשִׂים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל**. ס. כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ולא יתיר מחמשים דכתיב **(זו,ז) חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ**:

(וי' בחק זו,ז) וְאִם-נִקְבְּהָ. הרי נקבה ודאית. **הוּא** פרט לטומטום ואנדרוגינוס. **(וי' בחק זו,ח) וְאִם מִבְּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים** ו**עַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה**. נאמר כאן שנה ונאמר בששים שנה. לגזרה שוה מה להלן שנת ששים כלמטה אף בעשרים שנת עשרים עצמה כלמטה. ואף על פי שהוא לקולא:

(וי' בחק זו,ז) וְהִיָּה עֲרִפְךָ הַיָּזָר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה) בתפקיד כעין הקש, בנין אב. ב-**[ספרא בחוקותי פרשה ג סוף פרק ח (בין אות ג – אות יד)]** חלק מהאותיות (משנות חיצוניות) מלמדים הקשים שונים בנושא נדר וערכים.

(וי' בחק זו,ז) וְהִיָּה עֲרִפְךָ הַיָּזָר. לא טומטום ואנדרוגינוס. מכאן אמרו במסכת ערכין טומטום ואנדרוגינוס נידרין ונודרין ומעריכין. אבל לא נעריכין.

(וי' בחק זו,ז) וְהִיָּה עֲרִפְךָ הַיָּזָר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה) בתפקיד כעין הקש, אפשר שמרמז ללמוד ב-**[לקח טוב (וי' בחק זו,ח) וְאִם מִבְּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים** ו**עַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה**. נאמר כאן שנה ונאמר בששים שנה. לגזרה שוה מה להלן שנת ששים כלמטה אף בעשרים שנת עשרים עצמה כלמטה. ואף על פי שהוא לקולא: ע"פ הלמוד

(וי' בחק זו,ח) וְאִם-מִדָּה הוּא מְעַרְפָּךְ ו**הַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן** – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה) בתפקיד **כעין בנין אב [ספרא בחוקותי פרשה ג סוף פרק ח (אות יד)]** **(וי' בחק זו,ח) וְעֲרִיכְנוּ הַכֹּהֵן**, בניין **אב** לכל הנערכים (שברשת ערכין (וי' בח' זו,א-ח)) שיהו בכהן.

(זו,ז) הוּא – אתנה כמגביל ל-נקבה ודאית, פרט לטומטום ואנדרוגינוס.